

Organisation of
Montenegrins
Studying Abroad

fond za
aktivno građanstvo

AVGUST 2020

OD ODLIVA MOZGOVA DO CIRKULACIJE MOZGOVA

CRNOGORSKI STUDENTI U INOSTRANSTVU I MLADI PROFESIONALCI
ŠKOLOVANI U INOSTRANSTVU

PREPORUKE

Izrada ovih Preporuka omogućena je uz finansijsku podršku Fonda za aktivno građanstvo. Sadržaj publikacije predstavlja isključivu odgovornost Organizacije crnogorskih studenata u inostranstvu i ne odražava nužno stavove Fonda za aktivno građanstvo.

Zahvaljujemo svim crnogorskim studentima i mladim profesionalcima školovanim u inostranstvu na idejama i savjetima za izradu ovih Preporuka.

Uvodna riječ

Bogata istorija naše države svjedoči o tome da su se crnogorski vladari i vladike, članovi kraljevske porodice, naučnici, umjetnici, filozofi i mnoge istaknute crnogorske ličnosti školovale u inostranstvu. Stečeno znanje, vještine i iskustvo su po povratku donosili sa sobom nazad u domovinu, što je doprinijelo pozitivnim promjenama u crnogorskom društvu. S druge strane, svi oni koji su odlučili da ostanu u inostranstvu i tamo nastave svoj profesionalni angažman, bili su naši najbolji ambasadori. Njima takođe danas dugujemo zahvalnost za sve uložene napore u promovisanju Crne Gore. U međuvremenu, bilo je na hiljade onih koji su svoje studije završili u inostranstvu, odlazeći daleko sa željom da prošire svoje vidike i usavrše se u svojim oblastima, a svojim radom su ostavili neizbrisiv trag u crnogorskoj istoriji.

Vjekovima i decenijama kasnije, tačnije 2011. godine, crnogorski studenti u inostranstvu su odlučili da osnuju svoju prvu globalnu mrežu, okupljajući nikad veći broj mladih, briljantnih umova koji studiraju na renomiranim svjetskim univerzitetima. Od tada, Organizacija crnogorskih studenata u inostranstvu nastoji da okupi naše studente na svim meridijanima, umreži ih i pruži im priliku da zajedničkim djelovanjem svoje ideje sprovedu u djela, a poznanstva pretoče u dugogodišnja prijateljstva i uspješne poslovne saradnje. Među njima je i veliki broj alumnista, uspješnih mladih profesionalca koji rade u institucijama sistema, u vodećim kompanijama, međunarodnim organizacijama i civilnom sektoru, a oni koji su svoju iskru sreće pronašli u inostranstvu, danas rade kao istaknuti istraživači, predavači na univerzitetima širom svijeta, upravljaju timovima međunarodnih kompanija i organizacija. Istaknuti su naučnici, umjetnici, akademci i profesionalci. Bez obzira na geografsku poziciju, oni su naši ambasadori, naša nada i oni kojima se dičimo i ponosimo.

Danas su Crnoj Gori, više nego ikada, potrebni obrazovani mladi ljudi koji su nosioci promjena; oni mladi ljudi koji će svojim kapacitetima da nastave razvoj Crne Gore kao male evropske, ali perspektivne države sa velikim umovima i idejama. Crna Gora nema privilegiju da dopusti dalji odliv mozgova, zato se preporuke koje se nalaze pred Vama odnose na ovaj dragocjeni resurs koji imamo, koji ni u kojem slučaju ne smijemo da zapostavimo i zaboravimo.

Veliku zahvalnost dugujemo Fondu za aktivno građanstvo (fAKT) koji je finansijski podržao organizovanje konsultacija i izradu ovih Preporuka.

Dimitrije Jovićević, izvršni direktor OCSI

PREPORUKA 1 STIPENDIRANJE CRNOGORSKIH STUDENATA U INOSTRANSTVU

Veliki broj crnogorskih studenata u inostranstvu finansira svoje studije putem određenih dostupnih stipendija. Stipendije koje koriste crnogorski studenti najčešće su finansirane novcem poreskih obveznika stranih država ili privatnih fondacija. S druge strane, samofinansirajući studenti su u velikom broju slučajeva radno angažovani kako bi uspjeli da pokriju troškove studiranja. Za internacionalne studente, školarine se kreću i do 100.000€ na renomiranim univerzitetima za jednu akademsku godinu, ne računajući troškove života.

Podrška koju su studenti na magistrskim i doktorskim studijama u akademskoj 2018/19. godini mogli ostvariti od strane Ministarstva prosvjete Crne Gore iznosila je 500€ za magistrske studije i 1.000€ za doktorske studije, pri čemu je ukupno 41 stipendija dodijeljena preko ovog konkursa za studente u Crnoj Gori i inostranstvu. *Ukoliko Crna Gora želi da usko specijalizovane mlade ljudi vrati i zadrži, naročito one koji imaju zvanja koja su deficitarna na crnogorskom tržištu rada, neophodno je da podrži napore istih prilikom školovanja i obezbijedi njihov povratak u Crnu Goru.* OCSI je godinama unazad inicirala ideju **osnivanja Fonda za stipendiranje studenata na inostranim univerzitetima, koji će pratiti određeni set uslova vezanih za povratak u domovinu ili doprinos razvoju Crne Gore iz inostranstva.** Takvo rješenje nameće se kao neizbježno u rješavanju ovog izazova.

PREPORUKA 2 STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE

Veliki broj univerziteta širom svijeta zahtijeva, u okviru redovnih studijskih programa, da određeni broj sati bude proveden na programima stažiranja. Naime, *iz godine u godinu se povećava broj onih koji se tokom ljetnjih mjeseci vrata kući i žele da provedu vrijeme u Crnoj Gori, ali nemaju priliku za stažiranje/odrađivanje prakse.* Zbog nedostatka dovoljnog broja takvih prilika, studenti su primorani da stažiraju u inostranstvu, umjesto da svoje vrijeme i energiju ulože u sticanje prvog profesionalnog iskustva u Crnoj Gori. **Rješenje za navedeni izazov može biti uspostavljanje stalnih programa ljetnjih stažiranja/praksi u javnim institucijama, privatnom i civilnom sektoru.** Produkt takve saradnje ne bi bio samo koristan za crnogorske studente u inostranstvu, već i za poslodavce.

Prijavljivanje na program stručnog osposobljavanja i/ili programe stažiranja, definisanih zakonom, uslovljeno je činjenicom da crnogorski studenti iz inostranstva, po povratku u Crnu Goru, moraju da nostrifikuju svoje diplome, prijave se na Zavod za zapošljavanje, dobiju šifru odgovarajućeg zvanja i popune posebne formulare za prijavljivanje na program stručnog osposobljavanja ili druge konkurse. Ukoliko pak neko ne stigne da se vrati u Crnu Goru i kompletira svu neophodnu dokumentaciju na vrijeme, pri čemu procesi nekada traju i do nekoliko mjeseci, ta/j student/kinja gubi pravo na prijavljivanje na ovakve programe za određenu godinu. Rješenje ovog problema može biti vrlo jednostavno: **digitalizacija servisa i uvezivanje institucija koje će efikasno procesuirati sve prijave, odnosno kreiranje dodatnih rokova za prijavljivanje na postojeće programe stažiranja.**

PREPORUKA 3

TRANZICIJA KA TRŽIŠTU RADA I ZAPOSŁJAVANJE

Nostrifikacija diploma i dodjeljivanje zvanja ne zahtijevaju samo digitalizaciju, već i duboko promišljanje o tome na koji način se odvijaju ovi procesi. Ministarstvo prosvjete je krajem 2019. godine sprovelo javnu raspravu o Zakonu o priznavanju inostranih obrazovnih isprava i izjednačavanju kvalifikacija, a do trenutka objavljivanja ovih Preporuka, njegova izrada nije nastavljena. *Nostrifikacija inostranih obrazovnih isprava ne može se bazirati na upoređivanju inostranih studijskih programa sa programima u Crnoj Gori, zbog razlika u načinu funkcionisanja akademskih institucija širom svijeta, dok se s druge strane, ne može ad hoc cijeniti da li su diplome onih studijskih programa koji ne postoje u Crnoj Gori, dovoljno dobre za Crnu Goru ili ne.* Dodatno, neophodno je prilagoditi i šifre zvanja kako bi odgovarale onome što vidimo u realnosti. Sistemi u inostranstvu i Crnoj Gori nijesu isti, kao ni diplome, odnosno obrazovni profili, zato ne postoje uvijek odgovarajuće šifre za sva zvanja. **Rješenje ovog izazova ogleda se u izradi odgovarajućih i inkluzivnih legislativa, koje će biti bazirane na potrebama studenata i tržišta.**

Crnogorski studenti u inostranstvu su u riziku da postanu dio odliva mozgova i buduća dijaspora. Tranzicija ka tržištu rada već je dovoljno teška za mlade koji se školuju u Crnoj Gori, ali crnogorski studenti školovani u inostranstvu su naročito specifični zato što su tokom studija stekli bogato iskustvo, znanje i vještine, te povratak u domovinu predstavlja vrstu kulturnog šoka. Između ostalog, komplikovane birokratske procedure i spora responzivnost sistema, te nemogućnost efikasnog i olakšanog pristupa tržištu rada predstavljaju posebne izazove. Sa druge strane, ova grupacija uglavnom ima i otvorene prilike u inostranstvu, i zato povratak u Crnu Goru već sam po sebi predstavlja odluku na margini. **Jedno od rješenja za ovaj izazov može biti kreiranje baze potencijalno zainteresovanih studenata za povratak u domovinu, koja će u vidu digitalne platforme povezivati potencijalne poslodavce i studente.** Nadalje, za grantove za samozapošljavanje i slične programe, neophodno je uzeti u obzir da sheme treba prilagoditi studentima iz inostranstva, koji donose bogato iskustvo i neophodan im je kapital da bi pokrenuli svoj biznis. Međutim uslovi moraju biti dodatno razmotreni ukoliko želimo da i ovakva kategorija visokoobrazovanog stanovništva dobije jednaku priliku za učešće na istima.

PREPORUKA 4

DOPRINOS RAZVOJU CRNE GORE

Bez obzira na to da li studenti odluče da se vrate u Crnu Goru ili ne, zajednička karakteristika svih je da dijele ogromno bogato iskustvo. To iskustvo se ogleda u inovativnim idejama, modelima praksi iz razvijenih zemalja i znanju za njihovu implementaciju. Činjenica da se takve ideje često ne čuju je poražavajuća, ali i propuštena šansa za Crnu Goru da se dalje razvija. Među mladim profesionalcima školovanim u inostranstvu nalaze se i istraživači, profesori, inovatori, lideri, naučnici, umjetnici i drugi, koji svojim radom doprinose razvoju međunarodnih projekata, a njihove ideje se rijetko čuju u Crnoj Gori. Oni su mladi ljudi sa kapacitetima i ekspertizom, čija volja da pomognu razvoju matične države ne smije da bude prokockana.

Moguća rješenja za prevazilaženje pomenutog izazova ogledaju se u kreiranju platformi za strukturirani dijalog (npr. kao što je bio Me Forum 2014) ili angažman ovih mladih ljudi na jednostavniji način, koji nije uslovljen nužnim fizičkim prisustvom u Crnoj Gori i komplikovanim birokratskim procedurama. Ujedno, to je prilika da ovi mladi ljudi budu prepoznati kao potencijal koji Crna Gora ima i koristi, a koji će bez obzira na svoju lokaciju, biti prepoznati crnogorski kulturni, obrazovni, naučni i umjetnički ambasadori.

PREPORUKA 5

PRAVO NA DOSTOJANSTVEN ŽIVOT

Dostojanstven život je mnogo više od pukog povremenog priznanja uspjeha od strane određene zajednice ili bonusa na platu. Pravo na dostojanstven život ogleda se u javnim priznanjima za doprinos, ali i finansijskoj stabilnosti. Iako je Crna Gora mala država sa ograničeno razvijenim tržištem rada, to ne znači da ne postoje uslovi i mogućnosti za dostojanstven život. Odnos prosječnih zarada i potrošačke korpe je nesrazmjern, ali država može da ponudi mnogo više.

Mladim, perspektivnim ljudima koji su odlučili da se vrate u Crnu Goru, država može da ponudi poreske olakšice, ukoliko aktivno doprinose razvoju Crne Gore. Istaknutim mladim profesionalcima, bez obzira na to da li su stekli obrazovanje u inostranstvu ili u Crnoj Gori, treba da budu ponuđene poreske olakšice ili učešće na programima socijalnog stanovanja i sl, pod povoljnijim okolnostima u odnosu na druge. Njihovi uspjesi treba da budu istaknuti u prvom planu dnevnih agendi.

O OCSI

Organizacija crnogorskih studenata u inostranstvu (OCSI) je osnovana u decembru 2011. godine i predstavlja najveću globalnu mrežu crnogorskih studenata u inostranstvu (CSI), kojih trenutno po procjenama ima oko 1.300, ne računajući veliki broj njih u državama okruženja. Organizacija je uspostavljena kao platforma za efikasnu saradnju među crnogorskim studentima u inostranstvu u cilju stimulisanja profesionalne, naučne i drugih vrsta saradnje. Pored toga, OCSI aktivno radi na održavanju saradnje sa matičnom državom i njenom dijasporom.

Za prethodnih osam godina postojanja, Organizacija sa ponosom može istaći da je aktivno radila na povezivanju i promociji studentske populacije, kroz organizaciju raznih projekata i događaja, a među njima preko 150 događaja u okviru „Dana otvorenih vrata Ambasada“ širom svijeta u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova, diplomatsko-konzularnim predstavništvima i organizacijama dijaspore. Preko 15 zimskih i ljetnjih networking događaja (Zimska i Ljetnja Skupština) je organizovano u proteklom periodu, gdje su učešće uzeli, pored studenata, i predstavnici civilnog, privatnog i javnog sektora. Uz to, organizovan je i veliki broj drugih događaja i projekata, konsultacija i promocija. OCSI gaji i partnerske odnose sa vodećim državnim institucijama, kako sa ministarstvima, tako i javnim ustanovama. Kroz svoj dugogodišnji rad, članstvo OCSI je uključivalo studente od osnovnih do post-doktorskih studija, koji danas rade u prestižnim kompanijama i institucijama širom svijeta, a dio njih i u Crnoj Gori. Organizacija nastavlja da aktivno okuplja studente koji trenutno borave na studijskim programima u preko 50 država svijeta.

Kako do crnogorskih studenata u inostranstvu?

Klikom na: www.omsa.me!

Pridruži se! Saradujmo! Mijenjajmo!